

Musikken begynder, hvor ordene holder op

Interview med John Frandsen

af Erik Lyhne

April 2016

CV:

f. 1956, komponist, organist og dirigent.
Cand. phil i Musikvidenskab, Aarhus Universitet i 1982
Diplomeksamen i kirkemusik (1984) og i komposition (1985) fra Det Jyske Musikkonservatorium, dirigentstudier ved Det Kongelige Danske Musikkonservatorium 1993-1995
1980-96 underviser på Det Jyske Musikkonservatorium
Har skrevet vokalmusik, såvel solo- som korværker. Hovedværker er operaerne Amalie (1984/95) om forfatteren Amalie Skram, trilogien over Svend Åge Madsens Tugt og utugt i mellemtiden (1998-2004) og I-K-O-N (2003) samt Requiem (2011-13).
Organist ved Helligåndskirken i Aarhus 1984-93, Farum Kirke 1993-96 og Stavnsholt Kirke i Farum siden 1996.
Formand for Statens Kunstfonds tonekunststudvalg 1993-95 og for Dansk Komponistforening 1999-2008.
Leder af kammerkoret Convivium, som han stiftede i 1998 sammen med organisten Allan Rasmussen.
Modtager Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legats Hæderspris i 2015
En lang række værker er udgivet på CD.
Se nærmere på www.johnfrandsen.eu

Er du opdraget i en familie med musik?

Ja, på den måde at min mor var meget interesseret i musik. Min far, derimod, var nærmest tonedøv og har aldrig interesseret sig for musik. Han er dog blevet mere interesseret med alderen. Men min mor tog mig og mine søskende med til koncerter mv. fra et meget tidligt tidspunkt.
Min morfar var præst ved et lille landsogn, og jeg var meget nede hos ham. I mange år ville jeg være præst. Jeg var optaget af kirken og salmesang, og jeg kom ret tidligt med i et kirkekor.

Hvordan oplevede du musiktimerne i din folkeskolen?

Det var egentlig mere gennem kirken end ad skolevejen, at jeg stiftede bekendtskab med musik. I skolen var undervisningen på en lidt klassisk og gammeldags facon. De første år havde vi en lærer, der gik rundt i klassen og spillede violin. Jeg kan huske, at jeg syntes, det var lidt aparte. Så musikinteressen blev vakt ad andre veje.
Inden jeg kom i skole gik jeg i en musikalsk børnehave i Aalborg.

Musikken stod meget stærkt i din gymnasietid – kan du fortælle om den tid?

Gymnasiet blev lidt af en vækkelse. Jeg startede på Aalborghus Gymnasium, hvor jeg fik Kjeld Jensen til musik. Ham har jeg stadig tæt forbindelse med. Han var en ildsjæl, der på samme tid både var en utrolig krævende og en utrolig givende lærer. Han fastholdt et usædvanligt højt ambitionsniveau – både i sin undervisning og til vores engagement. Han var god til at understøtte de initiativer vi hver især kom med. Han har helt sikkert lagt nogle afgørende grundsten for min vej som klassisk komponist.

Du har taget både en konservatorieuddannelse og en universitetsuddannelse i musik. Hvordan var det?

Jeg kom ind på konservatoriet og på universitetet på samme tid. Det ville ikke kunne lade sig gøre i dag. Der var nogle fag, der kunne overlappes, men det var nogle hårde år. På konservatoriet i Aarhus var Tage Nielsen rektor og Per Nørgård kompositions lærer. Der var et meget levende miljø for ny, klassisk musik. Det miljø blev jeg en del af. På et tidspunkt blev det derfor naturligt at søge ind på endnu en uddannelse med komposition som hovedfag. Her var det hovedsageligt Karl Aage Rasmussen og Hans Abrahamsen der underviste.

Hvordan har de skubbet til dig og din udvikling?

Alle man kommer i kløerne på skubber til en. Komposition er et atypisk fag, fordi det ikke er et udpræget færdighedsfag. Den væsentligste del af kompositionsuddannelsen er i virkeligheden en slags dannelsesproces, hvor finder sit eget æstetiske ståsted er. I den proces bliver man påvirket af både sine undervisere og medstuderende.

Man kan roligt sige, at du har spillet på mange strenge – i universitetstiden optrådte du også som rockmusiker, sang, spillede klaver, bas og alt muligt?

Jeg var meget optaget af, at musikken ikke måtte være noget der fandt sted i et lille, elitært hjørne. Det skulle have en gennemslagkraft og folkelighed. Selvom jeg nu om dage opererer i en nicheagtig genre, er jeg stadig meget optaget af at tingene har relevans og er en fortælling for så mange som muligt.

Hvordan bliver man en klassisk komponist?

Jeg har leget med at sætte toner sammen lige siden, jeg var dreng. En af dem, der inspirerede mig til det, var organisten i den kirke i Aalborg, hvor jeg i konfirmationsalderen sang i kirkekor. Han var selv komponist, og det at skabe et musikalsk univers, fandt jeg meget fascinerende.

Hvorfor er det vigtigt at børn og unge møder den klassiske musik?

Musik er meget mere end bare noget, man lader sig underholde af. Musik er et sprog, en kunst. Det er en rig oplevelse at komme ind i et musikalsk univers og opleve, at det er noget, man kan befinde sig i, og ikke bare noget man lader sig underholde af. Den klassiske musik repræsenterer også en lang bagudgående tradition. Musik er lyd, der er struktureret i tid. Det at strukturere lyd i tid har gennem hele menneskehedens historie udgjort en erkendelsesform. Ligesom det også er vigtigt, at vi kan læse romanklassikere og tolke dem ind i vores egen tid, er det også vigtigt, at den klassiske musik kan bringes ind i vores egen tid og genfortælles. Det er vigtigt, at børn og unge mennesker møder dette, fordi det udgør en dimension af vores tilværelse, som er en berigelse. Der mere end bare et dannelsesspørgsmål – det er i virkeligheden et erkendelsesspørgsmål. Det er et ekstra sprog at udtrykke sig i.

Hvordan mener du, man kan arbejde med de musikalske udtryksformer- og evner børn har?

Jeg har ikke noget pædagogisk program for det, men man skal være opmærksom på, at når vi bliver ældre, sker der typisk det, at de færdigheder, vi har fået med fra fødslen, bliver slået ihjel. De bliver simpelthen pillet ud af os. Det skal vi lade være med. Vi skal blive ved med at lege og stimulere de sider af os – i alle henseender. Man skal fastholde nysgerrigheden. Fastholde legen og spontaniteten og kreativiteten, som en meget væsentlig del af det menneskelige udtryk. Jo mere livfuldt og spraglet, des bedre.

Hvordan kan det føres over til børn og unge mennesker?

Alle oplever perioder i tilværelsen, hvor ordene ikke slår til. Det er derfor vi ser på malerier, ser på ballet, lytter til musik. Som kunst og ikke bare som forbrugsgode. Musik kan derfor udtrykke ting, hvor ordene holder op og ikke slår til. Alle kender til at film ændrer udtryk afhængigt af hvilken musik, der lægges nedenunder. Det foregår ubevidst, fordi vi instinktivt kender koderne. Vi ved, at hvis der er blid, romantisk musik, så er der én type stemning mens de selvsamme billeder kan ændre fuldstændig karakter, hvis der pludselig er en uhyggelig underlægningsmusik.

Forsøger du også at skabe billeder med din musik?

Ja i høj grad. Jeg tror, at de fleste, der lytter til min musik, vil opleve den som elementært billedskabende. Min første symfoni fra 1988 "Dæmonernes Dans" har en lang åbningspassage med lyd af kirkeklokker og trommer. Når jeg har spillet den for skoleklasser, har de fået de samme indre billeder af spøgelser på en kirkegård. Det er vældig konkret, når man gør det på den måde, men musik kan også udtrykke noget abstrakt – en følelse. Musikken er på hjemmebane i alle disse emotionelle ting.

Tror du børn og unge har nemmere ved at bruge fantasien til at gå ind i musikken end voksne har?

Jeg oplever sommetider, at børn er mere fordomsfrie og umiddelbart mere åbne. Jo ældre vi bliver, des mere overbeviste bliver vi om, hvad vi kan lide og ikke kan lide. Man kan dog også godt opleve situationer med voksne mennesker, hvor den samme fordomsfrihed er til stede. Det er ofte et spørgsmål om at appellere til det billeddannende – bede folk om at lukke øjnene og lade være med at tænke så meget. Intellectet er på en måde musikkens fjende.

Hvordan oplever du skismaet mellem at alt i skolen skal gøres målbart og det du arbejder med, har fantasi, følelser og indlevelse i højsædet?

Jeg synes, det er en fattigdom. Det åndelige og erkendelsesmæssige er ikke noget man kan sætte tal på – det giver ingen mening. Så det falder væk i regnearks-universet, som præger ikke bare skolen, men hele vores politiske værdisystem i dag. Det er en fattigdom, også i et historisk perspektiv. Langt det meste af det, der var god latin og videnskab for 100 år siden er fuldstændig forældet i dag. Men de kunstneriske produkter der blev skabt for 100 år siden er ikke forældede – de er stadig relevante i dag, fordi de har en helt anden bølgelængde. De handler om noget, der er mere universelt.

Tror du man vil få klogere børn af at arbejde mere med musik og kunstnerisk udtryk?

Det man kan sige med sikkerhed er, at jo mere kreativitet der levnes plads til i børn og unges verden, des mere innovative og fantasifulde bliver de. Man får ikke stimuleret sin fantasi af at skulle repetere tabeller. Man får stimuleret fantasi og kreativitet ved at få rum og tid, og blive opfordret til at tænke kreativt og anarkistisk. Anarkiet er en vigtig del af dannelsesprocessen.

Jeg er overbevist om, at man så får et sjovere samfund, en sjovere verden og flere farverige personer.

Hvad skal vi gøre for at få det kreative, innovative og musiske ind i skolen?

Vi skal ikke bare have det ind i skolen, men også i samfundet. Vi gør alt det forkerte for tiden. Vi skærer ned på kulturen, vi skærer ned på alle vores kunstneriske institutioner, skærer ned på uddannelser – generelt alle de steder hvorfra vores kreative og innovative fremtid skulle komme. Det kan kun ændres ved en politisk holdningsændring. Den har jeg desværre svært ved at se hvor skulle komme fra – det er lige deprimerende om du kigger til den røde eller blå side af salen. Danmark er et land uden råstoffer og et land, der alene kan overleve på vores evne til at tænke nyt, anderledes, innovativt og kreativt. Så det er der, vi efter min mening skal prioritere vores kræfter.

Det var skolen – men hvad med samfundet?

Hvad angår det samfundsmæssige – så havde vi i midten af 1800-tallet et lillebitte København. Her havde vi på samme tid Grundtvig, Ingemann, Søren Kierkegaard, Thorvaldsen, Ørsted – nogle af de mest begavede personligheder i hele dansk ånds historie – samlet samme sted. Den periode kalder vi stadig for vores guldalder; men hvad gør vi for at stimulere en lignende guldalder i vores egen tid? Vi gør det stik modsatte i øjeblikket. Vi lukker ned for vores generations Søren Kierkegaard – de får ikke en chance. Enten bliver de diagnosticeret og havner som særlinge i uddannelsessystemet, eller også bliver de rettet ind, så de dropper deres mærkelige tanker. Der skal en åndelig vækkelse til, ligesom den åndelige vækkelse Grundtvig kunne rejse dengang.

Noget man ser som fylder er jo især X-factor og andre talentshows. Hvad mener du om sådan noget?

Jeg synes, det er harmløst i sig selv. Det, der generer mig er, at det er dét man opfatter som musikkultur. Det er falsk varebetegnelse. Det kan sammenlignes med, at dåsemad skulle være det samme som at gå på Noma. Der er forskel på gastronomi og dåsemad – og på samme måde er der forskel på musik som et kunstnerisk udtryk og dermed som en åndelig erkendelsesmæssig dimension, og så på X-factor.

Der har også været et klassisk koncept ligesom x-factor – Vidunderbørn. Hvad mener du det?

Jeg ved ikke helt, hvad jeg skal mene om det. Det tjener jo et udmærket formål at gøre opmærksom på, at klassisk musik findes, og hvis man skal arbejde med klassisk musik skal man være dedikeret og hårdtarbejdende. Men hele show- og konkurrencedelen virker på mig lidt overspændt og ude af fokus.

Hvad gør vi for at få folk til at lytte til den nye musik?

Vi har talt meget om det med at skabe og uddanne, men der er også et element af musik, der bare handler om at gøre sig modtagelig og lytte til musik. Jeg oplever ofte, at det er her man hurtigt står af. Der ligger helt fantastiske oplevelser og venter for den, der tør. Charles Ives sagde engang til én, der kritiserede den "mærkelige" nye musik: "Vær dog ikke sådan en tøs dreng, rejst dig op og brug ørerne som en mand." For den, der tør at rejse sig op og bruge ørerne som en mand – frygtløst og uden på forhånd at have bestemt sig for hvad han kan, og ikke kan, lide, ligger der en rigdom af oplevelser.

Du har modtaget Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legats Hæderspris i 2015. Hvad tænker du, når du efter et mangeårigt virke bliver udvalgt til denne pris?

Det er først og fremmest overvældende, og min arm er stadig helt blå af alle de gange, jeg har knebet mig i den. Man bliver uendeligt glad og meget ydmyg. Glad over, at der er nogen fagfolk, som man respekterer højt, der har fået øje på én. Det er en meget stor opmuntring til at arbejde videre. Er man inde i den skure, som jeg er, så bliver man jo ved uanset hvad, men følelsen af at blive hørt og at det betyder noget, det man laver, det er en stor gave.